

Respons

Usbekistan: Utreiseforbud

- Eksisterer det et såkalt utreiseforbud for enkelte usbekiske borgere?
- I så fall, hvem omfattes av et slikt forbud, og hvordan praktiseres det?
- Vil det være mulig å forlate Usbekistan selv om en person har fått et utreiseforbud?

Eksisterer det et såkalt utreiseforbud for enkelte usbekiske borgere?

Utreiseforbud eksisterer i Usbekistan i den forstand at personer nektes å reise ut av landet. Det synes å være to måter å nekte en person utreise: Enten ved at personen nektes utreisevisum¹, eller ved at en person som har blitt løslatt/får et amnesti, blir gitt et utreiseforbud ved løslatelse.

Ifølge Human Rights Watch (HRW, møte i Bisjkek september 2013) er ikke utreiseforbud hjemlet i lovgivningen, men praktiseres likevel. Kildene Landinfo har vært i kontakt med (Ferghana Valley Lawyers, møte i Osj september 2013; Ismailova, møte i Bisjkek september 2013), kjenner ikke til at usbekiske borgere får utstedt et dokument hvor det står at utreiseforbud er gitt, men kildene hadde informasjon om at utreiseforbud praktiseres.

Hvem eksisterer et slikt forbud for?

Det er først og fremst personer som usbekiske myndigheter ønsker å holde under oppsikt, som nektes utreise/gis et utreiseforbud.

Uzbek-German Forum for Human Rights (2010) navngir en rekke journalister og menneskerettighetsaktivister som har blitt nektet utreisevisum for å kunne forlate Usbekistan. Det vil si at de har blitt hindret i å forlate landet, og således kan sies å ha blitt gitt et utreiseforbud. Usbekiske myndigheter har ikke gitt noen forklaring på hvorfor de har nektet å utstede utreisevisum.

¹ For å kunne forlate Usbekistan må usbekiske borgere ha et utreisevisum stemplet inn i sitt usbekiske pass. Usbekistan er det eneste landet blant de tidligere sovjetrepublikkene hvor utreisevisum fortsatt er et krav for å forlate landet. Utreisevisum er påkrevet for å besøke land utenfor SUS, det vil si Samveldet av uavhengige stater. Se Landinfo 2011.

Det finnes også personer som har fått søknad om et utreisevisum trenert slik at prosessen har tatt lenger tid enn vanlig. Behandlingstid for utreisevisum skal i utgangspunktet være to uker, men enkelte må vente i månedsvis på utreisevisum, og noen får det ikke utstedt. HRW viste til et eksempel med en person som ventet i seks måneder på utreisevisum (møte i Bisjkek september 2013).

Amnesty International (2009) viser til en usbekisk borger som fikk permanent utreiseforbud etter å ha sonet deler av en straff som følge av brudd på utreisebestemmelsene i straffelovens § 223 (Criminal Code 1994). Personen ble løslatt under et amnesti, men fikk en type husarrest i tillegg til utreiseforbud. Slik Landinfo forstår denne informasjonen, ble utreiseforbudet formidlet til personen ved løslatelse. Landinfo er kjent med at utreiseforbudet også kan gjelde utreise fra en by til en annen. Ifølge Ferghana Valley Lawyers (møte i Osj september 2013) eksisterer det grenseoverganger mellom ulike distrikter og byer, og også her blir befolkningen kontrollert.

Et annet eksempel er den kjente filmmakeren og fotografen Umida Akhmedova, som ble ilagt utreiseforbud fra Usbekistan. Hun ble anklaget for æreskrenkelser og fornærmelser mot den usbekiske nasjon etter at hun hadde tatt en rekke bilder som skulle vise usbekisk hverdagsliv. Akhmedova ble dømt, men løslatt samme dag etter at saken ble omtalt i internasjonale media. Hun fikk imidlertid et utreiseforbud etter løslatelsen (CPJ 2011). Også her forstår Landinfo det slik at utreiseforbudet ble formidlet Akhmedova da hun ble løslatt.

I tillegg til at personer blir nektet utreisevisum, eller at de får et utreiseforbud ved løslatelse, er det personer som blir holdt igjen ved grenseovergangene mellom Usbekistan og nabolandene når de skal krysse grensene landeveien. Ifølge en usbekisk journalist (møte i Bisjkek september 2013)² gjør president Karimov det vanskelig for befolkningen å forlate landet ved at han i perioder beordrer at grenseoverganger stenges. Dette har skjedd på en grenseovergang utenfor Shymkent i Kasakhstan, mellom Kasakhstan og Usbekistan, og også på grenseovergangen Dostuk utenfor Osj i Kirgisistan.

Grenseovergangen i Dostuk stengte i perioder etter urolighetene mellom kirgisere og usbekere i juni 2010. Den var stengt i to år fra 2010 til 2012, ble så åpnet igjen, men har i perioder igjen vært stengt. Også grenseovergangene mellom Tadsjikistan og Usbekistan har i perioder vært stengt. Stenging av grenseoverganger rammer hele befolkningen og ikke kun dem myndighetene anser som opposisjonelle. Ifølge kilder er stenging av grenseoverganger også en metode for å forhindre at befolkningen reiser til utlandet og påvirkes av andres ideer.

Vil det være mulig å forlate Usbekistan selv om en person har fått utreiseforbud?³

HRW opplyser at de kjenner til en person som fikk utreiseforbud, men som likevel reiste ut av landet. Det er uvisst hva som skjedde og hvorvidt personen fikk endret på forbudet rett før utreise. Korrupsjon er utbredt, og penger kan være avgjørende i slike situasjoner. Det synes likevel å være svært vanskelig å komme seg ut via flyplassen hvis en person har et reelt utreiseforbud.

² Landinfo besøkte Osj og Bisjkek i Kirgisistan i september 2013 for å innhente informasjon både om Kirgisistan og Usbekistan.

³ Landinfo har ikke tatt med forholdene for ettersøkte personer. Personer som har en straffesak gående og er ettersøkt, kan selvsagt etter loven ikke reise ut av landet.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2009, 28. april). *Uzbekistan Submission to the Human Rights Committee. 96th session, 16-31 July 2009 Pre-sessional meeting of the Country Report Task Force on Uzbekistan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR62/002/2009/en/a834e62b-fcd5-4391-b44c-f8d8fcc3f6a3/eur620022009en.pdf> [lastet ned 7. mai 2014]
- CPJ, dvs. Committee to Protect Journalists (2011, 15. februar). *Attacks on the Press 2010 – Uzbekistan*. New York: Committee to Protect Journalists. Tilgjengelig via <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,CPJ,,,4d5b95bf1e,0.html> [lastet ned 7. mai 2014]
- [Criminal Code] (1994, 22. september). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Tasjkent: Republic of Uzbekistan. Tilgjengelig via <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,NATLEGBOD,,UZB.3ae6b59216,0.html> [lastet ned 7. mai 2014]
- Landinfo (2011, 30. mai). *Uzbekistan: Utreisebestemmelser og arbeidsutvandring*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1642/1/1642_1.pdf [lastet ned 8. mai 2014]
- Uzbek-German Forum for Human Rights (2010). *“Your travel abroad is not appropriate”: Propiska, exit visas and other relics of the Soviet era in Uzbekistan today*. Berlin: Uzbek-German Forum for Human Rights. Tilgjengelig fra http://www.aoprodev.eu/files/Central_Asia/Propiska_Reports_2010/100512_freedom_of_movement_propiska_summary_uz_en.pdf [lastet ned 7. mai 2014]

Muntlige kilder

- HRW, dvs. Human Rights Watch. Møte i Bisjkek 16. september 2013.
- Ismailova, T. Møte i Bisjkek 19. september 2013.

Tolekan Ismailova er en kjent menneskerettighetsforkjemper i Kirgisistan. Hun er godt orientert om forholdene både i Kirgisistan og Usbekistan. Har besøkt Usbekistan en rekke ganger i sitt arbeid. Landinfo har møtt Tolekan Ismailova flere ganger, både i Kirgisistan og i Oslo hvor hun har vært invitert av Helsingforskomiteen.

- Ferghana Valley Lawyers. Møte i Osj 20. september 2013.

Organisasjonen består av en gruppe advokater som jobber med problemstillinger knyttet til grenseproblematikk. De har drevet dette arbeidet siden 2003. Organisasjonen er svært godt orientert hva gjelder spørsmål om inn- og utreise til og fra Usbekistan. Landinfo har møtt

Respons Usbekistan: Utreiseforbud

organisasjonen ved flere anledninger, og har et svært godt inntrykk av organisasjonen og dens medarbeidere.

- Usbekisk journalist. Møte i Bisjkek 17. september 2013.

© Landinfo 2014

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.